

Een speciale relatie

Het Churchillcomplex. Opkomst en ondergang van de Anglo-Amerikaanse orde. *Ian Buruma* (Atlas Contact, Amsterdam 2020), 352 blz., € 24,99

Slechts zeven jaar oud was Ian Buruma toen hij Winston Churchill bij een theatervoorstelling in levende lijve zag. Het publiek werd uitzinnig en juichte hem toe. Buruma's Joodse grootouders zagen in Churchill de man die hun leven had gered en klaptten het hardste van allemaal. De verering van Churchill sloeg na de oorlog al snel om in mythevorming en zelfbedrog over de rol van het Verenigd Koninkrijk in de wereld. Dankzij standvastigheid (géén *appeasement!*) en Angelsaksische verwantschap, zou Churchill het respect van de Amerikanen hebben afgedwongen. Een 'speciale relatie' tussen beide landen ontwikkelde zich tot een Atlantisch bondgenootschap dat leidend werd in de wereld. Buruma laat niet na om het illusionaire karakter ervan

'De VS wilde dat het Verenigd Koninkrijk lid werd van de EEG om de Frans-Duitse as te beteugelen'

te onderstrepen, aangezien van een gelijkwaardig bondgenootschap nooit sprake was. Al in maart 1942 deed president Roosevelt 'de suggestie' om India zelfbestuur te geven, maar Churchill bleef een victoriaanse imperialist die de aard van de machtsverhoudingen onderschatte. De Britse bezetting van het Suezkanaal (1956) leidde tot een crisis tussen de VS en het VK. Deze werd opgelost toen de Amerikaanse eisen werden ingewilligd en de Britse aanspraken op het kanaal werden overgedragen aan

Egypte. Veelal werden de relaties met het Gemenebest en Europa ondergeschikt gemaakt aan de Atlantische belangen. De ondertitel van de Engelse uitgave is wat dat betreft veelzeggend: *The burden of being special*.

In een met vaart geschreven boek beschrijft Buruma op soms ironische wijze dat de Britse politieke elite, zowel links als rechts, nog lang de schijn van een wereldrijk ophield. De socialist en latere premier Wilson stelde dat de 'Engelse invloedssfeer begon bij het Himalayagebergte' en dat de Europese samenwerking ondergeschikt was aan het Gemenebest: 'we [mogen] onze vrienden en verwanten niet verraden voor een problematisch en marginaal voordeel bij het verkopen van wasmachines in Düsseldorf.'

Volgens Buruma betrof een belangrijke tegenstelling waar de Britse politieke elite in het postkoloniale tijdperk mee worstelde die tussen Europese integratie en Atlantisch partnerschap. Vrijwel iedere keer koos zij voor de Amerikaanse aanpak, zoals het talmen bij het aanvragen van het lidmaatschap van de EEG of bij de oorlogen in voormalig Joegoslavië (1991-1995) en Irak (2003). Dat is een interessante invalshoek, maar niet geheel terecht. De VS wilde

in de jaren zestig en zeventig juist dat het VK lid werd van de EEG om de Frans-Duitse as, waar zij geen invloed op had, te beteugelen. Eind jaren tachtig kwam Thatcher op ramkoers met de EEG, maar hiermee diende zij niet de Amerikaanse belangen. Boris Johnson gelooft in een 'global Britain' en lijkt terug te willen vallen op een hernieuwd Atlantisch partnerschap en het Gemenebest. Dat is geen recept voor succes, want het Gemenebest is dankzij Amerikaanse druk vooral een symbolische gemeenschap gebleven. Sterker, zonder het Britse EU-lidmaatschap kan het VK de Frans-Duitse as niet langer van binnenuit beteugelen en heeft zij de VS minder te bieden. De last van de speciale relatie lijkt zwaarder dan ooit.

Djurre Fijen

De koloniale wortels van Rotterdam

Rotterdam in slavernij. *Alex van Stipriaan* (Boom, Amsterdam 2020), 496 blz., € 34,90

Het koloniale verleden van Rotterdam. *Gert Oostindie (red.)* (Boom, Amsterdam 2020), 488 blz., € 34,90

Rotterdam, een postkoloniale stad in beweging. *Francio Guadeloupe, Paul van de Laar, Liane van der Linden (red.)* (Boom, Amsterdam 2020), 278 blz., € 24,90

Wie aan Rotterdam denkt, heeft nu niet direct de associatie met slavernij of kolonialisme. Tenminste, niet als historisch medebepalend aan het beeld van de tweede stad van Nederland. Dat is anders wanneer je kijkt naar de samenstelling van de Rotterdamse samenleving: multicultureel ten top, ►